národní
úložiště
šedé
literatury

Financování starobních penzí

Vostatek, Jaroslav
2014

Dostupný z http://www.nusl.cz/ntk/nusl-173868

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 20.04.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz .

VYSOKÁ ŠKOLA
FINANČNÍ
A SPRÁVNÍ

Financování starobních penzí

Jaroslav Vostatek

Seminář CESTA 21. 5. 2013

Osnova

- Sociální modely starobních penzí
  - Liberální
  - Konzervativní
  - Sociálně-demokratické
  - Neoliberální
- Doporučení pro Česko

Liberální modely

- Klasický model: odmítá veřejné penze
  - Výjimečné případy: sociální pomoc
- Moderní model: akceptuje veřejné penze
  - Rovný (univerzální) důchod
  - Testovaný důchod = speciální dávka sociální pomoci pro staré rezidenty
    - "Měkčí" podmínky ve srovnání s obecnou sociální pomocí
    - Austrálie: Age Pension + Pension Supplement + Clean Energy Supplement = až 827,10 $ na 2 týdny pro jednotlivě žijící rezidenty (singles)
      - Testování příjmů a majetku: benchmark pro singles: 27,7 % PM mužů
        - Příjem do 156 $ se nebere v úvahu, penze s příplatky se snižuje o 50 centů za každý $ nad tento limit + Rent Assistance (příspěvek na nájemné) až 124 $ na 2 týdny
      - Penze včetně příplatků a příspěvku na nájemné překračuje hranici chudoby EU (60 % mediánu)

Moderní liberální model 2: rovný důchod

- Rovný starobní důchod pro všechny
- UK Basic State Pension (BSP): Beveridge (15-20 % PM) = existenční minimum
  - "Příspěvkový" BSP: podmíněn placením příspěvků na národní pojištění min. 30 let
    - "Nepříspěvkový" BSP: mnohem nižší
    - Pension Credit: testovaný příplatek k BSP
      - 40% penzistů má dnes nárok
  - Budoucnost: 21 % PM (2016)
- Nový Zéland: Superannuation: (40% PM)
  - Mnohem jednodušší konstrukce: nepříspěvkový, zdaněný a „financovaný z daní"
  - Super převyšuje hranici chudoby OECD (50 % mediánu)

Konzervativní modely

- Velké rozdíly v zabezpečení jednotlivých sociálních skupin
  - Každá sociální skupina má „svůj“ systém sociálního zabezpečení
- Státní úředníci: české země 1781-1948
  - „Odpočivný plat“: 40 % finálního platu po 10 letech služby, + 2 % za každé 2 další roky; po 40 letech služby: 100 % finálního platu
  - Penze = speciální forma (pokračujícího) platu
  - Nepříspěvkový, financovaný z daní
- Podnikové penze (occupational schemes) – původně motivace k loajalitě
  - Po 2. světové válce: expanze v mnoha zemích, rozhodující význam daňových režimů, přenositelnost nároků
  - Extrémní příklad: Nizozemsko: přes 90 % zaměstnanců, kolektivní dohody = kvazipovinný systém, cílovaný náhradový poměr 70 %
    - Plus: veřejný rovný důchod (30 % PM)
- Segmentované systémy sociálního pojištění: Bismarck

VYSOKÁ ŠKOLA FINANČNÍ A SPRÁVNÍ

Segmentované systémy sociálního pojištění

- Bismarck: dělnické důchodové pojištění od 1891
  - Zákonné pojištění = politický kompromis
  - 41 pojišťoven (neziskové, nekonkurenční
  - Starobní důchody: existenční minimum (15-20 % předchozí mzdy), ø závislost na mzdě menší než třetinová
- Úřednické důchodové pojištění později: starobní penze = předchozí plat (při celoživotním zaměstnání)
- Adenauerova reforma 1957:
  - Unifikace parametrů 2 hlavních systémů sociálního pojištění, zavedení PAYG
    - Penze jako náhrada mzdy, cílovaný náhradový poměr: 70 %
    - Zrušení prvků základního zabezpečení („basic security elements“) u dělnických penzí
  - Penze = odložená mzda, pojistné odpočitatelné od hrubé mzdy
- Pojistné: zaměstnavatel/zaměstnanec 50:50
  - Model: plné zdanění penzí

Sociálně-demokratické modely

- Klasický model: univerzální (rovný) důchod
- Později: + univerzální sociální pojištění (Švédsko, 1960)
- Moderní sociálně-demokratický model: kombinace 2 penzijních pilířů
  - Solidární pilíř: penze testovaná na penzijní příjem (popř. rovný důchod)
    - Financování z daní, penze zdaněna
    - + (speciální) příspěvek na bydlení (testovaný na příjem)
  - Pilíř plně závislý na výdělku (fully earnings-related pillar, univerzální sociální pojištění): bez intra-generační redistribuce
    - Pojistné placeno zaměstnavateli, penze zdaněna
- Praxe: podnikové penze (kvazipovinné)

Finsko: zaměstnanecká, státní a garantovaná penze a příspěvek na bydlení v závislosti na výdělku, před zdaněním a po zdanění (2014)

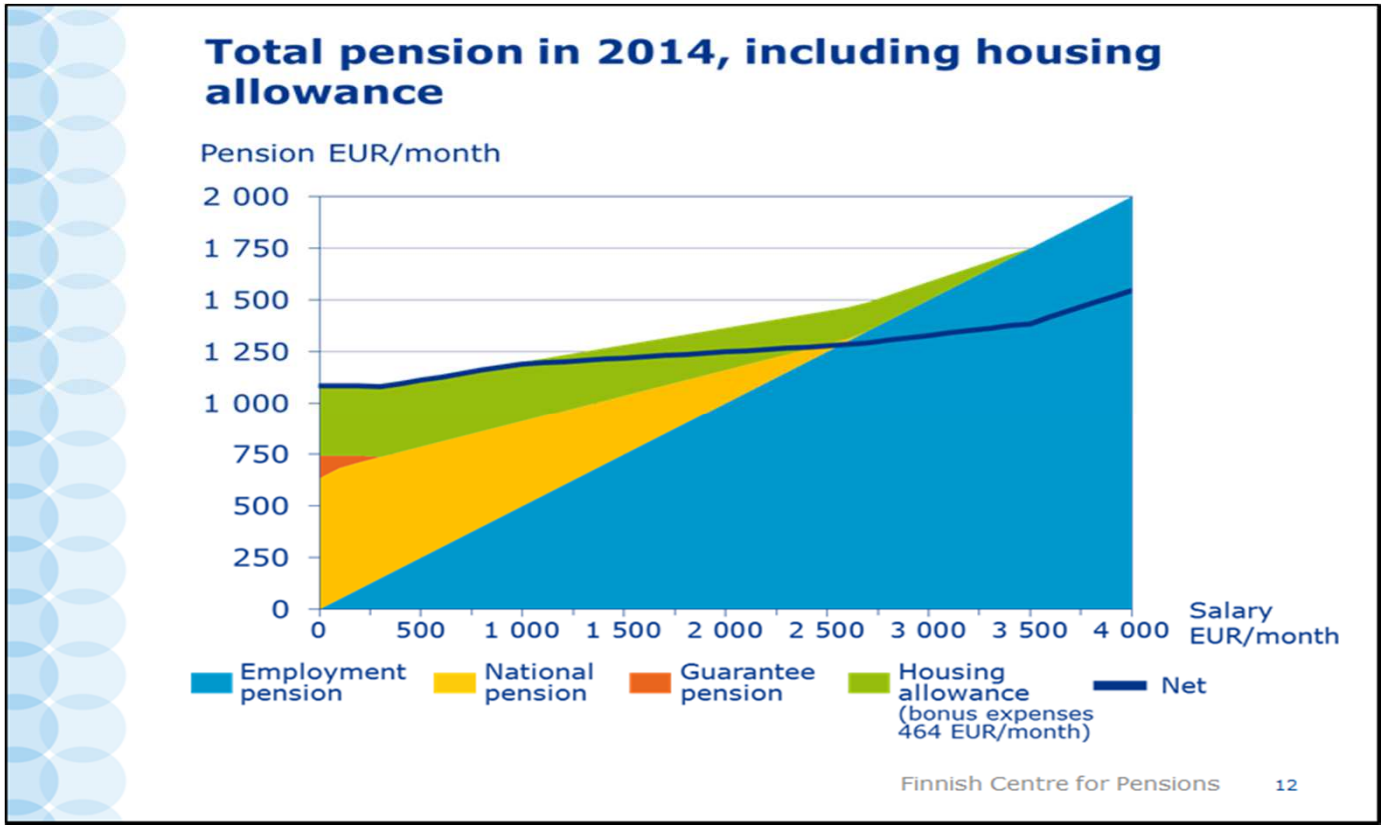

Neoliberální modely

- Plná či částečná náhrada konzervativního či sociálně-demokratického modelu soukromým tržním systémem
  - Očekávaný přínos: významně vyšší penze díky investování na kapitálových trzích
- "Nová penzijní ortodoxie" (WB 1994)
  - Vyčlenění solidárních prvků do "prvního", veřejného pilíře, financovaného z daní
  - "Druhý" pilíř: povinné soukromé spoření, plně kapitalizovaný (fully funded, FF)
    - Příspěvky platí zaměstnanci
  - Po 5 letech: teorie „diverzifikace" kvůli generování velkých veřejných dluhů
    - První pilíř → nultý pilíř
    - „Nový" první pilíř: veřejné penze závislé na výdělku, PAYG, DB, 50% příspěvků
    - „Druhý" pilíř: povinné soukromé spoření, FF, DC, 50% příspěvků
- Moderní modely: soukromé spoření, hard or soft compulsion

Neoliberální modely: dobývání renty

- Vysoká marže (náklady): ø 2,3 % z aktiv = 46 % příspěvků (8 států, 25 let do 2007)
  - Veřejné penzijní instituce: 0,05 % z aktiv = 1 % příspěvků
- Iluze složeného úrokování: reálný čistý výnos pro klienty 5 % p. a.
  - Střadatel pro 40 let: 3,02: (1 – 0,46) * 3,02 = 1,6308
- Fiskální iluze
  - Soft compulsion: vysoké státní příspěvky jakoby byly zdarma
    - Matching contributions:
      - České penzijní připojištění – až 50 %
      - Nový Zéland od 2007: 100 %, od 2012: 50 %
      - Riester-Rente (Německo), US Thrift Savings Plan

Chile: 73 % důchodových úspor pochází z investičních výnosů

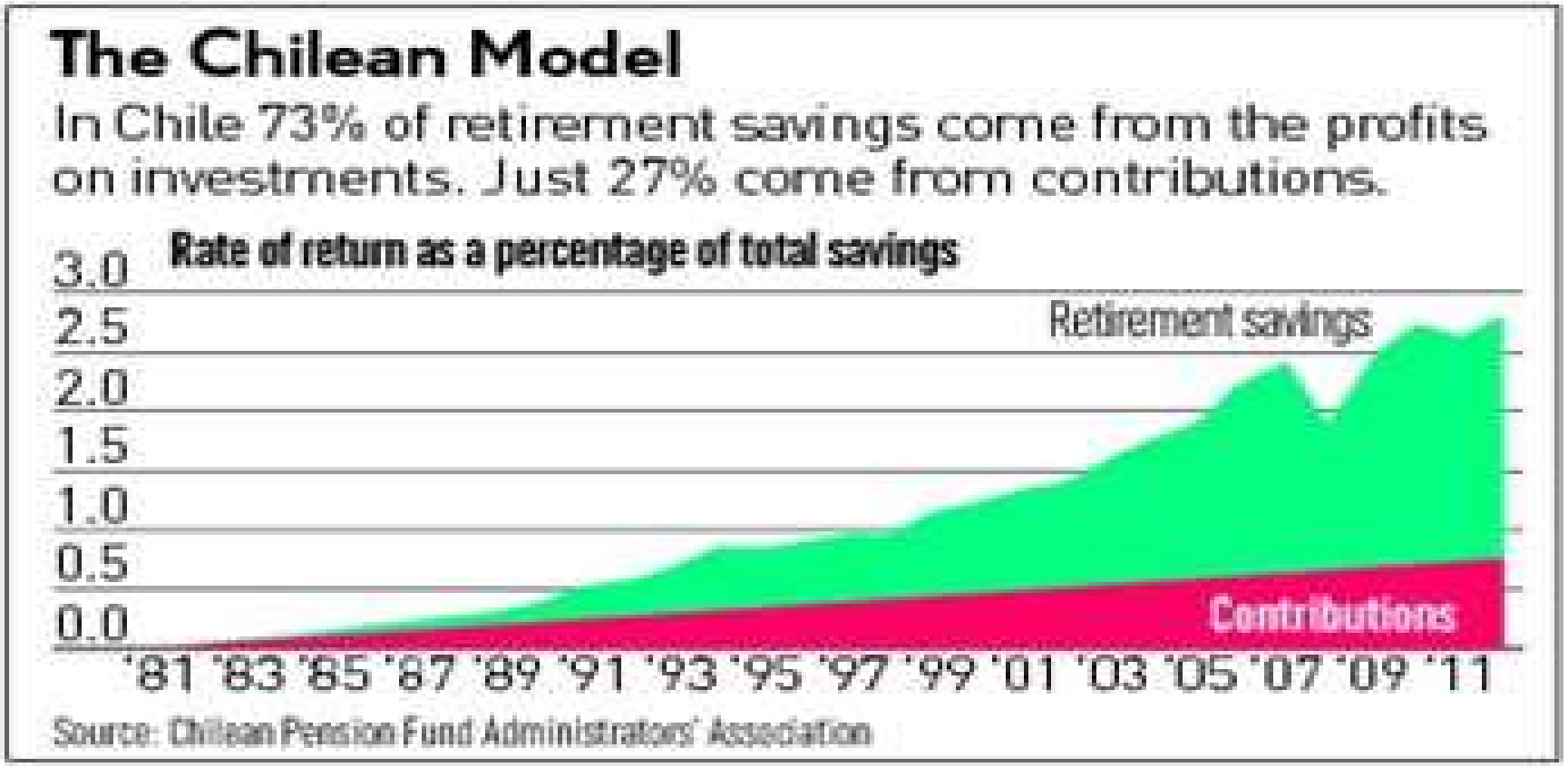

Fiskální stimulace soukromých penzí v roce 2003 (% z příspěvku na penzi)

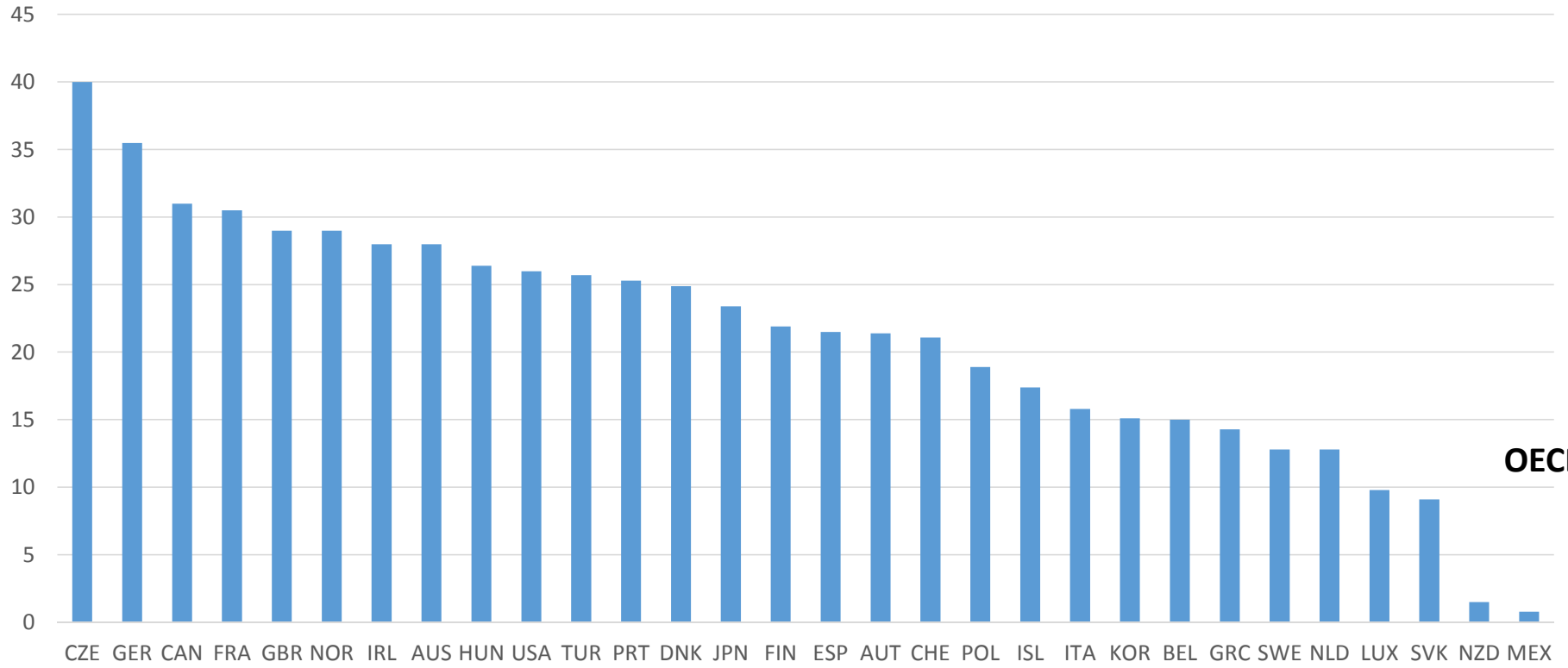

OECD (2013)

Provozní náklady soukromých penzí ve vybraných zemích OECD v roce 2010 (% z celkových aktiv)

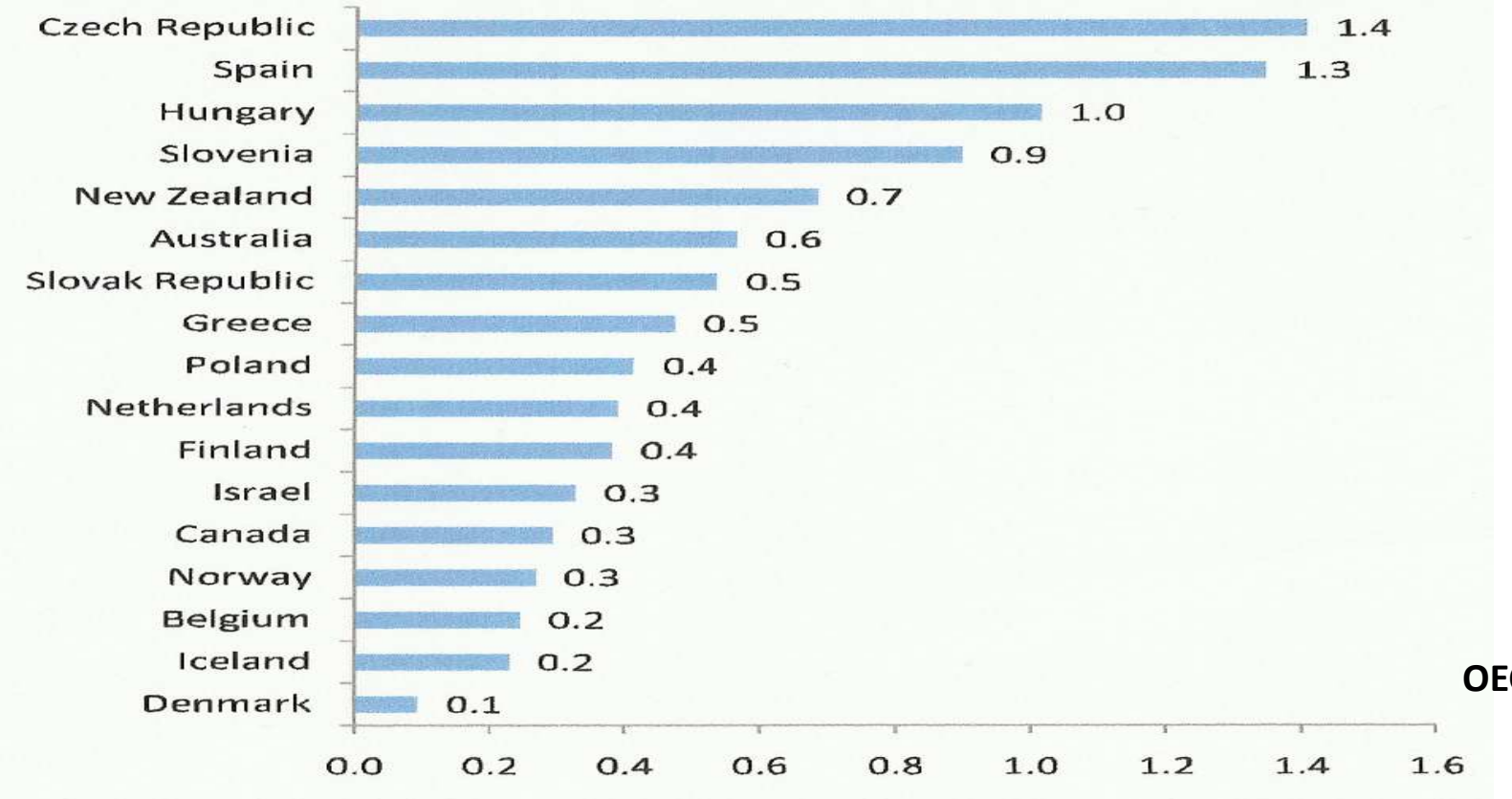

OECD (2011)

Český penzijní systém

- První pilíř: veřejné „důchodové pojištění"
  - Rozsáhlá intragenerační redistribuce
    - Univerzální „základní výměra" důchodu
    - „Procentní výměra" důchodu – silně redistributivní
  - Financováno z daní, penze v zásadě nejsou zdaněny
  - Ústavní soud, 2010: „Složitá konstrukce důchodového systému je natolik netransparentní, že je pro své adresáty de facto zcela nesrozumitelná."
  - Doporučení: rozdělit na 2 pilíře (solidární a pojistný)
- Velmi silný třetí pilíř, navíc se změna nekonzistentními částmi
  - Exkluzívní operátoři: penzijní společnosti (a.s.) a životní pojišťovny
  - Doplňkové penzijní spoření / penzijní připojištění od penzijních společností
    - Vysoké dotace několika typů (!), nezdaňování dávek, vysoká režie
    - Počet účastníků převyšuje počet ekonomicky aktivních rezidentů
  - Doporučení: zrušit nebo snížit dotace
- „Druhý" pilíř zaveden 2013: fiasko
  - Ke zrušení

Závislost důchodu na mzdě (% PM) v Česku (2015) a v Norsku (2011), po 43 letech pojištění

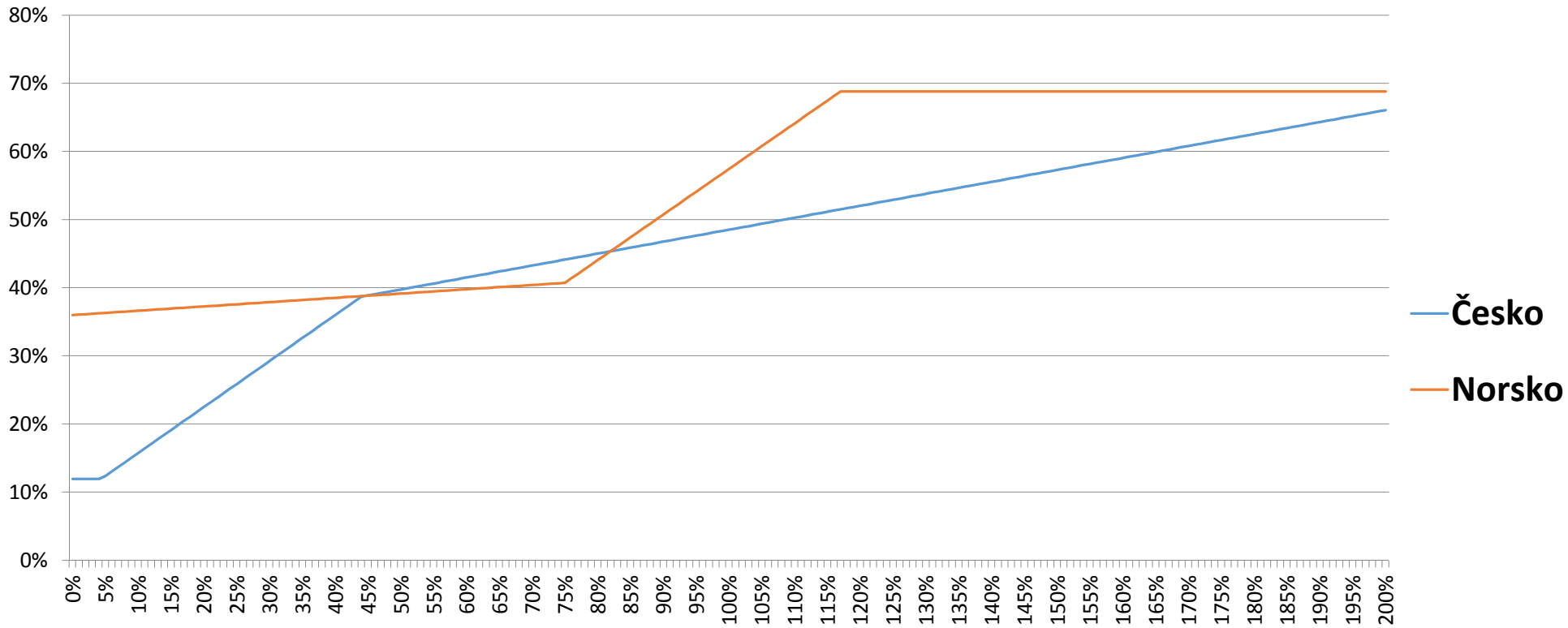

Česká velká důchodová reforma podle penzijního modelu OECD: budoucí celkový čistý náhradový poměr 96 % (2. a 3. pilíř ve sloupci vlevo)

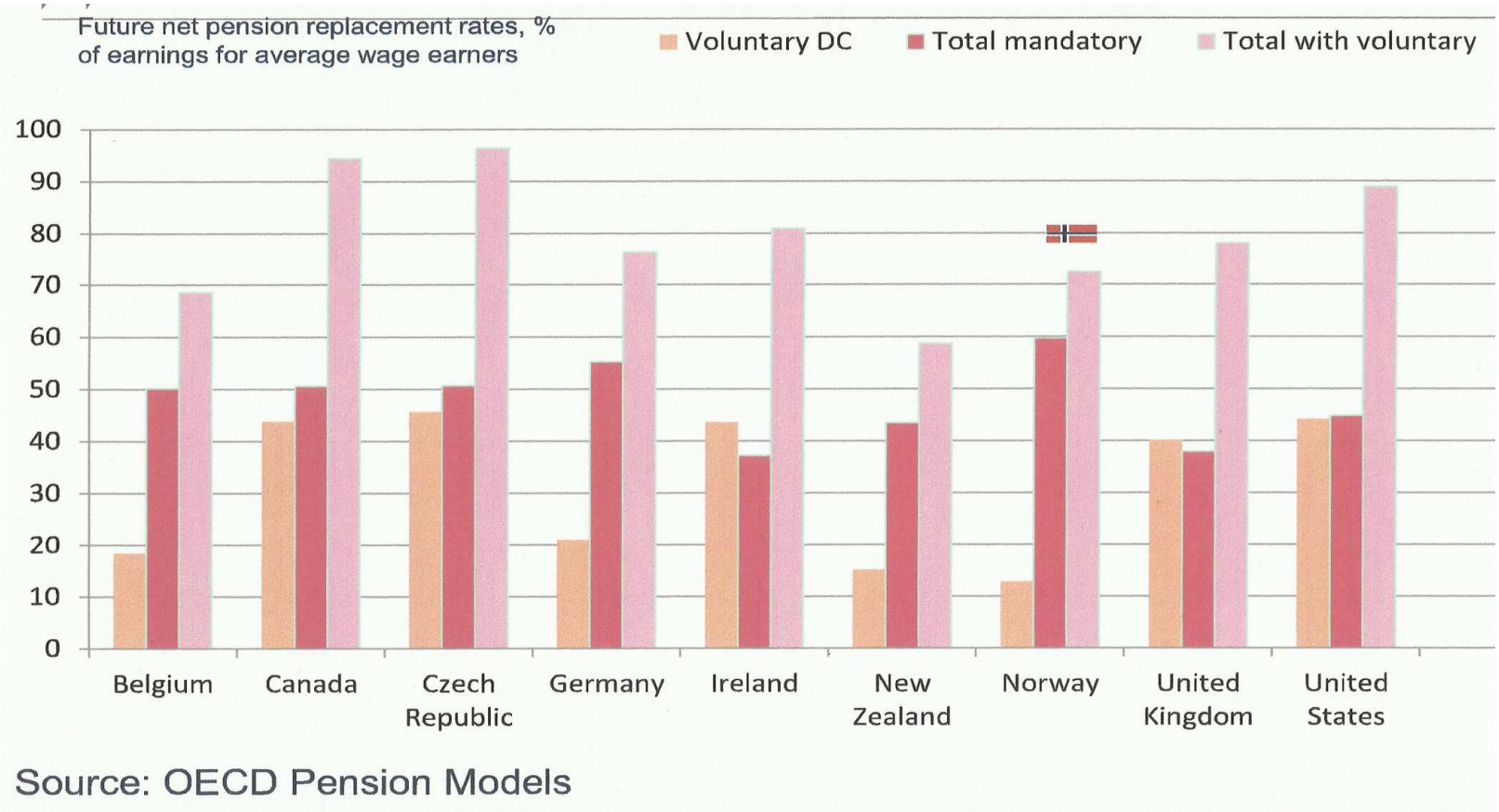

Poučení pro Česko

- Využít moderní sociálně-demokratický model
  - Doporučení WB: „Pan-European pension system“
    - Jádro: NDC
    - Křídla: solidární pilíř (rovný nebo testovaný důchod), dobrovolný soukromý pilíř
  - Přidat státní příspěvky k NDC za rodičovskou péči o malé děti
  - Zjednodušit: placení pojistného do NDC zaměstnavateli
  - Zvážit: podnikové penze pro mimořádně riziková povolání či obory, bez státních dotací
- Fiasko velké důchodové reformy: také v důsledku vysokého dotování 3. pilíře
  - 2 soft-compulsion pilíře = nesmysl
- Zavést plné zdanění všech penzí

VYSOKÁ ŠKOLA FINANČNÍ A SPRÁVNÍ

Děkuji za pozornost

jaroslav.vostatek@vsfs.cz

jvostatek@volny.cz